

Historie rodu Matušků

*Tuto knihu věnuji tetě Anně Matuškové, rozené Balcarové,
která mi dala podnět k rychlejšímu sepsání této historie*

Ing. Zdeněk Šedivý

V únoru 2018 jsem začal přemýšlet, jak zpracovat osudy rodu Matušků, které začínají v Dobřanech. Když jsem o tom vyprávěl v dubnu téhož roku v Brocné mé pratetě Anně Matuškové, sdělila mi rozhodně, že se ve svých devadesátipěti letech určitě v nejbližší době nechystá zemřít. Teta je i dnes velká čtenářka, a to byl pro mě jeden z rozhodujících impulsů, abych nic neodkládal a alespoň stručnou historii Matušků co nejdříve sepsal. Protože se však z Dobřan nedochovaly nejstarší matriky do roku 1703, ani Berní rula z roku 1654 či Soupis poddaných podle víry z roku 1651, začínám od prvních, písemně doložených předků tohoto rodu z počátku 18. století.

Čtenáři mých předešlých dvou Kronik, které lze spočítat na prstech jedné ruky, nanejvýš však na prstech dvou rukou, si jistě povšimli, že kromě písemných pramenů používám i dedukci ve stylu, jak to asi mohlo být a povahy mých předků se snažím přiblížit pomocí nativních horoskopů. Od mého staršího syna Ondřeje se mi dostalo ocenění, když tento styl práce přirovnal k nedávno zesnulému Zdeňku Mahlerovi. Já sám jsem se o tomto přístupu dočetl v knize Vlastimila Vondrušky „Oldřich z Chlumu, román a skutečnost“, kde autor píše, že tento přístup se nazývá hermeneutický, který kombinuje a někdy i trochu sní, na rozdíl od pozitivismu, který vychází pouze z písemných pramenů. Nechci se tím proboha přirovnávat ke dvěma velikánům mluveného a psaného slova, pouze chci vysvětlit, že jsem tento přístup zvolil intuitivně, bez jakéhokoliv vzoru před očima a teprve později jsem se dozvěděl, jak se tento přístup nazývá.

*Příliš nemiluji závěry amerických filmů, kde se v titulcích objeví snad i ten, kdo hercům naléval večer bourbon, stejně tak jako začátky knih amerických autorů, kde píší, komu všemu za co vděčí. Ale já potřebuji opravdu poděkovat všem těm, kteří mně s touto Historií pomáhali. Vzpomínkami a dokumentací to byly moje teta Blanka Bryknarová a Libuše Matějů, vnučka Anežky Matuškové z Valu č. 27. Stejně tak i Josef Matuška, vnuk Ladislava Matušky, který bydlí v Ohnišově č. p. 91, kam se v roce 1908 jeho děda přistěhoval. Byl to také Vítězslav Mecner, emeritní středoškolský profesor z Dobrušky, se kterým máme v rodokmenu moji několikrát prabábu a jeho několikrát pratetu Marii Metzner, provdanou Matuškovou*15.9.1762*

z Plasnic. V neposlední řadě jsou to také pak pracovníci SOA Zámorsk a paní Hana Paikrtová ze SOkA Rychnov nad Kněžnou a Mgr. Jiří Flégl, archivář 1. oddělení VHA Praha-Ruzyně. Připomenout musím nadšence a badatele ze zájmového sdružení Historický C. k. Řadový pěší pluk č. 18, zejména pány Kliku a Mgr. Lukáše Dulíčka, kteří mi pomohli při pátrání po osudech mého pradědy Ladislava Matušky za Velké války. Především skvělá kniha Lukáše Dulíčka „Východočeši pod císařským praporem“ a také e-mailová korespondence s tímto mladým autorem pomohla mně i čtenáři této Historie roky, které můj praděda prožíval na frontě, přiblížit. Také pamětnice z Ohnišova, paní Šenkýřová, přispěla svým vyprávěním k oživení této Historie. Zapomenout nemohu ani na kamaráda speleologa Petra Janáka, který s kolegy do Julských Alp jezdil na výpravy a poskytl mi hodně fotografického materiálu z dnešní i minulé doby a upozornil mne na literaturu, vztahující se k Čechům ve Velké válce v této oblasti.

Dobřany 1704-1788

Jméno vsi Dobřany se odvozuje od místa, kde žili a hospodařili lidé na dobré půdě. První písemná zmínka o obci je z roku 1361. Ves byla vždy součástí opočenského panství, od roku 1635 patřilo italskému rodu Colloredů, kdy byl majetek předešlým majitelům - rodu Trčků z Lípy - konfiskován, zejména za účast na Valdštejnově spiknutí. Vždyť jeden z Trčků, Adam Erdman, byl jedním z těch, kteří byli 25. 2. 1634 spolu s Albrechtem z Valdštejna v Chebu zavražděni. Od 17. století byl dobřanský kostel filiálním a patřil k Dobrušce. Matriky se zápisy či Soupis poddaných podle víry - i o obyvatelích Dobřan - byly tedy vedeny a uloženy na faře v Dobrušce. Vzaly za své při velkém požáru dne 9. května 1806, při kterém shořelo téměř celé město a zahynulo 17 obyvatel. Od roku 1704 byly Dobřany filiální k farnosti Sedloňov a máme k dispozici matriční údaje. Nedochovala se ani Berní rula z roku 1654, je zde pouze zmínka o filiálním kostele.

A jaký je původ jména Matuška? Jméno Matuška pochází z Matouše, ten z hebrejského Mattijáh - dar boží. Je to tedy opravdu pěkné a poželhané jméno! Však se také první, písemně doložený Matuška jmenoval Matouš Matuška.

Doyen rodu Matouš Matuška - zemřel asi roku 1704

Z Obnovené knihy gruntovní rychty Kounovské, Anno 1709 Nro. 10, v části určené vsi Dobřany se dozvídáme:

(Zápis) Adama Matušky. Letta Panie 1704 dne 14. febr(uar) Adam Matuška koupil tuto živnost se vším příslušenstvím po otci svém Matouši Matuškoj za summu 112 zlatých, na kteroužto summu do letta 1707 vyplatil 29 zlatých, zůstává nápadníkům k doplacení ...suma 83 zlatých.

Poté je uvedeno, komu má býti zapláceno, záduší dobřanskému více jak 10 zlatých (tedy kostelu, takže církvev jako vždy profitovala z těchto převodů a tak „poctivě“ nabyla svůj majetek), podluhy Matouše Matušky - více jak 3 zlaté, tedy nijak vysoké. Ale poté pro nás nejdůležitější údaje, podíly jednotlivých dětí. Z tohoto zápisu se dozvídáme, že Matouš Matuška byl kromě Adama Matušky i otcem Jana

Matušky, našeho předka. Kromě něj byl také otcem dalších dětí, Frydrycha, Jiřího, Anny, Evy, Justýny a Roziny. ^{0.pdf}

Rolník Jan Matuška - 1668 - 1. 7. 1721

První písemně doložený zápis o matriční události, týkající se rodu Matušků je ze dne 8. září 1709, kdy se rodičům Janu Matuškoví a jeho ženě Anně, oba dva z Dobřan, narodila dvojčátka, chlapec Adam a děvče Anna. Jeho sestra Anička zemřela ještě před dovršením prvního roku 12. března 1710. Je pravděpodobné, že Jan Matuška měl více dětí, ty se však pravděpodobně narodili z prvního manželství, byl totiž o 18 let starší než Anna.

V době, o které píšeme, bylo panství ve svěřenství Jeronýma Colloreda, poté po jeho smrti roku 1726 se panství ujal nejstarší Jeronýmův syn Rudolf Josef (1706). Jestliže Rudolfovi předci byli úspěšní, pak kariéra tohoto muže byla přímo oslnivá. Postupně se stal říšským dvorským radou, českým vyslancem na říšském sněmu v Řezně (r. 1731), následně působil jako císařský vyslanec na různých evropských panovnických dvorech, od roku 1746 až do své smrti roku 1788 vykonával funkci vicekancléře říše. Již roku 1744 obdržel vůbec nejvyšší vyznamenání udělované Habsburky - Řád zlatého rouna. A konečně roku 1763 byl povýšen do stavu říšských knížat. Pro svou povahu byl velice oblíben císařem a manželem Marie Terezie Františkem Štěpánem Lotrinským. Roku 1750 jej dokonce František s početným doprovodem navštívil na Opočně. Můžeme ovšem spekulovat o tom, zda císaře na Opočno lákalo pouze přátelství s Rudolfem, popřípadě zdejší obora, bohatá na zvěř. V korespondenci pruského vyslance ve Vídni Otto Christopha Podewilse se dochovala zmínka, že „František Štěpán má slabost pro ženy. Dříve projevoval náklonnost k manželce vicekancléře hraběnce Colloredové...“*

V letech 1726 až 1752 se východními Čechami přehnala vlna tvrdé rekatolizace. Na Opočensku vedle neblaze proslulého jezuita Antonína Koniáše působili i Jakub Firmus, Matěj Třebický, Adam Poustka a František Mateřovský. Na panství bylo zabráno a spáleno na 200 zakázaných luteránských knih. Přesto, nebo právě proto,

v září 1732 vypuklo na opočenském panství povstání. Po panství se rozšířila jako lavina zvěst, že na zásah pruského krále vyhlásí císař svobodu náboženského vyznání. V jednotlivých obcích panství se konaly zápisy - veřejné přihlášení se k evangelictví, shromažďovali se poddaní a konaly se evangelické pobožnosti. Zde zformulovali jeho ideový základ - pamětní list poddaných (takzvané Memorandum), který měl být předán opočenské vrchnosti. V úterý 16. a ve středu 17. září přicházejí na opočenský zámek delegace, oznamující, že celé vesnice přešly k evangelické víře a žádají vydání kostelů pro vykonávání evangelických bohoslužeb. Rebelie začíná nabývat hrozivých rozměrů a opočenská vrchnost volá na pomoc vojsko. Ve čtvrtek 18. září odpoledne přišla na Opočno a poté do Českého Meziříčí první kompanie vojáků z Nového Města nad Metují a z Trutnova. Celkem bylo povoláno na 700 vojáků. Nastalo rozsáhlé zatýkání a uvěznění rebelujících vesničanů. Vzpoura byla zlikvidována. Zmiňuji se o tom proto, abychom si přiblížili charakter kraje a pevnou povahu našich předků.

Kovář Adam Matuška - 8. 9. 1709 - 15. 1. 1785

Jan Matuška umírá 1. července 1721 ve věku 53 let. Jeho syn Adam se žení 30. ledna 1734 ve věku 24 let. Za ženu si bere třiatvacetiletou Alžbětu Machovou, také z Dobřan. Spolu mají v letech 1735 až 1751 celkem 6 dětí, tři z nich umírají do jednoho roku od narození. Alžběta umírá 10. února 1753, je jí 42 let... Adam se znovu žení téhož roku, 25. července si bere za ženu čtyřiatvacetiletou Alžbětu Wildtovou, lépe řečeno Elisabeth Wildt z Plasnic. ^{1.pdf} Plasnice jsou nedaleko od Dobřan, zhruba čtyři kilometry, ale mezi těmito obcemi probíhala pomyslná jazyková hranice. Já tuto svatbu (a ještě svatbu jejich syna) nazývám německá stopa v našem rodokmenu. Nehleďte v tom nic negativního, právě naopak. Beru to jako potvrzení, že v té době nikdo národnostní otázky neřešil. Z tohoto manželství se narodilo pět dětí, Dorota (1754), Anna (1756), Daniel (1759), Johana (1761) a Jan (1763). Z nich se dospělého věku však dožily jen dvě, Dorota a náš předek Daniel. Ještě za života otce Adama Matušky se Dorota se vdává v roce 1779 za Josefa Andrše z Dobřan č. 18.

A jakým člověkem byl kovář Adam Matuška? Své schopnosti nejlépe uplatnil právě jako kovář. To bylo povolání, které má charakter poskytování služeb. Pracoval usilovně s cílem uspokojit svoji ctižádost, v obchodních záležitostech byl realistický a poctivý. Manželství, stejně jako harmonické společenské vazby byly pro něj mimořádně důležité. Byl všeobecně oblíbený a požíval veřejné úcty a uznání. Měl dostatek zdravého lidského rozumu, organizační talent. Dokázal snášet tvrdé podmínky, pokud chtěl dosáhnout svých cílů. V souvislosti s jeho prací se objevovaly nebezpečné situace. Mohlo se stát, že velká bezpečnostní rizika v povolání mohly mít za následek jeho smrt. V té souvislosti je zajímavé, že určitě musel zažít hodně nebezpečných chvil, zejména při kování koní a dobytka. Jenom mi dovolte malou poznámku, můj předek Jiří Šedivý, rychtář v Zábřezí byl usmrcen koněm - doslovně bylo napsáno „zabit od hřebce“. Adamovi Matuškově se tomuto nebezpečí, které měl vepsáno v osudu, podařilo vyhnout.

Bylo by dobré se zmínit o sociálním postavení a povolání kováře. Kováři ve vesnicích byli také vesměs podkováři, tedy nejenom vyráběli a opravovali zemědělské nářadí, ale kovali i koně a tažný dobytek. Kromě toho však také trhali zuby, byli - většinou i se svými manželkami - také léčitelé. S trochou nadsázky se dá říci, že byli „vesnická honorace“, protože jejich susedé je opravdu často potřebovali, jak vysvítá z předešlých řádek. Boháči to však v žádném případě nebyli, měli většinou spoustu nezaplacených pohledávek mezi svými susedy, kterým za „zaplat pánbů“ okovali tažné zvíře či opravili nářadí, aby susedé mohli vyjet na pole, buď zasít, nebo sklidit úrodu. Vždy však šlo o to, aby obrazně, ale také doslova, neumřeli hlady.

Adam Matuška umírá dne 15. ledna 1785 v Dobřanech č. 38. Ze zápisu o jeho úmrtí jsem se dozvěděl, že byl kovářem a bylo mu údajně 80 let, což není zcela přesné, bylo mu „pouze“ 75 let. ^{2.pdf}

Švec Daniel Matuška – 28. 3. 1759 – 26. 8. 1822

Syn Adama, Daniel Matušku si dne 17. listopadu 1780 bere za ženu Marii Metzner z Plasnic. Na svatbě jsou přítomní všichni čtyři rodiče - Adam Matuška, jeho žena Elisabeth, rozená Wildt, Anton Metzner a jeho žena Anna, rozená Zeuner - to tehdy nebylo při nízkém věku dožití samozřejmostí. Jako zajímavost uvádím, že rod Metznerů po mužské linii má svého přímého potomka, kterého osobně znám. Je jím Čech jako poleno, Vítězslav Mecner z Dobrušky, středoškolský profesor, dnes již, jak se dříve psalo v. v. (ve výslužbě). Je také genealog a člen sdružení AKRON a můj kamarád, který se kromě jiného zná také s Pepíkem Matuškou, mamčíným bratrancem. Tak vidíte, jak je ten náš kraj malý.

A nyní k osobnosti jeho syna Daniela Matušky, který byl hospodářem a ševcem. Jistě si pamatujete na některé postavy ševců v českých divadelních hrách a pohádkách. Daniel tuto „rolí“ jistě naplňoval bezezbytku. Protože se již delší čas zabývám astrologií, ne však věštěním budoucnosti, ale seriózním rozбором osobnosti člověka, vím, jak je tento rozbor poměrně přesný u živých lidí, a tak jsem přenesl tento princip poznávání jejich osobnosti i na své předky. Takový horoskop, jako u Daniela Matušky, jsem však ještě neviděl. Čtyři planety, Slunce, Měsíc, Merkur a Venuše ve znamení Berana! Co to znamenalo pro něj a pro jeho okolí?

Jenom ve zkratce. Měl silnou potřebu prosadit se v životě svojí aktivitou. Jeho impulsivnost a neochota vyslechnout rady jiných, ho mohla snadno přivést do nesnází. Náhle a snadno vzplanul, ale výbuchy temperamentu netrvaly dlouho. Byl obdařen výmluvností, pohotovostí a bystrým myšlením. Vyžadoval velkou míru osobního uznání a měl sklony k egocentrismu. No co říkáte? Já takového ševce přímo vidím.

Daniel Matuška a jeho žena Marie měli spolu postupně čtyři děti. V roce 1782 prvorozeného Antonína, který se narodil v Dobřanech. Jeho další osudy se mi přes veškeré úsilí nepodařilo zjistit. Dne 17. ledna 1785 se jim ještě v Dobřanech narodil náš přímý předek Josef, u Matušků první toho jména. Připomeňme si, že 15. ledna

1785 zemřel jeho dědeček Adam. Ta stará známá pravda o tom, že když se v rodině narodí dítě, také někdo z tohoto světa odejde, se zcela naplnila. Všechna doposud zaznamenaná narození a křty potomků rodu Matušků byly v kostele v Dobřanech, který byl až do roku 1740 dřevěný. Od roku 1737 však byl stavěn kostel nový zděný, jako ho známe z dnešní doby. V obou svatostáncích byla umístěna tato původní křtitelnice. Nese zřetelný letopočet 1629, má cínovou nádobu k uchovávání vody svatého znovuzrození. Je na ní umístěna i pozdější poznámka Ecclesia Dobrzanensis A° 1775. *křtitelnice Dobřany.pdf* Pro zajímavost uvádím, že v době, o které si nyní vyprávíme, došlo k úderu blesku do dobřanského kostela, a to při velké dvojité bouři s velkým hřměním a deštěm, po druhé hodině odpolední, dne 27. července 1786.

Val 1789-1908

Jak Val v minulosti přišel ke svému jménu? Obchodní cesta z Hradce Králové odbočovala přes Dobrušku, valským údolím přes Ohnišov k Bystrému, Olešnici a pokračovala k Levínu (dnes Lewin Kłodzki v Polsku). Podél stezky na vyvýšených místech bývaly strážnice se stálou ozbrojenou stráží. Stráž byla pověřena úkolem, aby stezku opravovala po vodních přívalech, kupcům byla ochranou a v čas války zem chránila proti nepřátelskému vpádu do země. Taková strážnice se nalézala na kopci mezi Valem a Ohnišovem, který se jmenuje Strážnice. Z tohoto kopce byl rozhled daleko do kraje až k Hradci Králové a na opačnou stranu až k Orlickým horám. Strážnice byla podobná hradním valům, měla pod sebou hluboký příkop potoka ohnišovského a bačetínského. Pravděpodobně od této podoby nazvána byla ta strážnice "na valech", od čehož i pozdější jméno obce - Valy, německy Wall, dnes Val.

Přesuňme se tam nyní i s rodinou Daniela Matušky, z Dobřan zhruba 10 km na západ. Kniha kšaftův a inventářův obce Val uvádí, že Léta Páně 1789, dne 9. ledna, Daniel Matuška koupil za 240 zlatých, z toho 150 hotově, chalupu ve Valu č. p. 36. Tato chalupa po přecíslování dostala popisné číslo 40.^{2a.pdf} V tomtéž roce se jim již ve Valu narodil syn Václav. Ten se oženil až v 37 letech v roce 1826, za ženu si vzal Alžbětu Příbylovou z Valu č. 52. Ze zápisu je zřejmé, že již byl tehdy vlastníkem chalupy ve Valu č. 27, kde pak dlouho sídlila tkalcovská „dynastie“ rodu Matušků. V roce 1791 se Danielovi a Marii narodila dcera Marie. Protože však do matrik zasáhl velký požár v Dobrušce dne 9. května 1806, přesné datum jejich narození neznáme. Při tomto požáru spolu téměř s celým městem shořely i matriční knihy, které byly pak zpětně rekonstruovány, pouze však od roku 1799.

Ve Valské kronice se lze dočíst jména dluhujících sousedů, mezi nimi i Daniel Matuška, který si za čtyřprocentní úrok půjčil obecní peníze, a to 10 rýnských zlatých dne 8. dubna 1792, ze kterých musil úrok platit každoročně při obecní

hromadě. Dlužil je ještě v roce 1800, v roce 1808 je již měl splaceny, což vzhledem ke státnímu bankrotu v roce 1811 bylo pro rodinu jistě velice dobře.

Abychom si připomněli dobu, ve které se odehrálo přestěhování rodiny z Dobřan do Valu, je třeba zmínit reformy a patenty Josefa II. Šlo zejména o tzv. Patent o zrušení nevolnictví, jímž bylo nevolnictví zrušeno a nahrazeno mírnějším poddanstvím. Patent byl v českých zemích vydán dne 1. listopadu 1781. Nadále však byla až do roku 1848 zachována robota. Tato změna mimo jiné znamenala, že poddaní nepotřebovali souhlas vrchnosti, když se chtěli odstěhovat z panství, například do města nebo na panství jiné vrchnosti, když chtěli uzavřít sňatek s osobou žijící mimo panství, když chtěli dát své děti vyučit řemeslu či studovat, což dřív bez souhlasu vrchnosti nesměli. Z poddanství bylo rovněž možné se vykoupit. Patent umožnil nárůst vzdělanosti, protože více lidí mohlo svobodně studovat, umožnil také rozmach podnikatelské činnosti, protože rolníci či jejich potomci mohli odejít do měst za zaměstnáním v továrnách, což výrazně podpořilo průmyslovou revoluci v Čechách. Možnost stěhování do měst podpořila i rozvoj českého národního života v hlavním městě Praze a dalších městech, kde do té doby byla převaha německého obyvatelstva, kterou doplňovali Češi, kteří se za svůj mateřský jazyk styděli a ve společnosti hovořili výhradně německy.

Rolník Josef Matuška - 17. 1. 1785 - 6. 5. 1844

Z Valu do Dobrušky lze z kopce dohlédnout a ujít ty tři kilometry za třičtvrtě hodiny. Cesta vede přes Valské Doly, poté po zelené značce podél Bačetínského potoka, okolo hřbitova s kostelem svatého Ducha, v Dobrušce pak prochází okolo kostela svatého Václava a končí v cíli na náměstí s radnicí. Opodál náměstí je rodný dům kupce F. L. Heka. On byl ten první, který přinesl po studiích v Praze do Dobrušky ideu vlastenectví a národního obrození. Po něm to byl Josef Ziegler, který po studiích nastoupil v roce 1806 na místo kaplana v Dobrušce. Stal se poté dlouholetým Hekovým přítelem a vlasteneckým spolupracovníkem. Proč o Hekovi a Zieglerovi píšete?

Josef Matuška z Valu č. 40 a jeho žena Alžběta, rozená Macková, z Valu č. 46, oba dva výše uvedené vlastence znali, Josefa Zieglera stoprocentně, protože je kromě křtu jejich prvorozeného syna Josefa i oddával, a to v Dobrušce dne 10. května 1807.^{3.pdf} Jako svědci jsou zde uvedeni Janové Jarkovští, první z nich byl valský rychtář, druhý sedlák z Domašina. Zápis je psán částečně německy, částečně latinsky. V českém přepisu je latinská část následující – oddával kaplan, doktor teologie Josef Liboslav Ziegler. Proč Liboslav? Josef Ziegler totiž zavedl tzv. vlastenecký křest a tak například František Hek, protože byl výborný hudebník, dostal vlastenecké jméno Ladislav. Lze oprávněně předpokládat, že tohoto známého dobrušského kupce Josef a Alžběta Matuškoví také znali.

Svatba se shodou okolností konala jeden rok a jeden den po tragickém požáru, který poznamenal osudy celého města. Popel lehlo tehdy 269 domů, mezi nimi kostel, děkanství, radnice i s vedle stojícím pivovarem, dvě školy, špitál, pět židovských domů, synagoga a 69 stodol. Obětí požáru se stalo 19 lidí.

Otázkou tedy bylo, kde se svatba konala. Jako pramen jsem použil román Aloise Jiráska F. L. Věk a také zápis na straně 66 Kroniky města Dobrušky, který jsem získal laskavostí pana Jiřího Macha, bývalého ředitele muzea v Dobrušce a vikáře Alojze Šeligy z dobrušského děkanství.

První bohoslužby hned po požáru se konaly dne 11. května 1806 u svatého Ducha. Od června 1806 pak byly bohoslužby ve všední den konány v dřevěné kapli na náměstí, kam byl přenesen zachráněný oltář, jak píše Alois Jirásek ve IV. díle F. L. Věka na straně 37. V neděli pak byla mše sloužena v kostele sv. Ducha.

Datum svatby, 10. května 1807, připadá na neděli, a tak je téměř jisté, že se výše uvedená svatba konala právě tam. To místo mělo pro moji mamku Věru a později také pro mne veliký význam. Teď vidím, že je to nejenom proto, že zde byli pohřbíváni naši předci, ale po určitou dobu zde byli i oddáváni a křtěni.

V tomtéž roce, 3. dubna se také Josef Matuška stává majitelem chalupy č. p. 36/40 a pozemků, a to za sumu 480 zlatých, z toho 300 zlatých hotově, s povinností vyplácet zbylých 180 zlatých každý rok své sourozence Antonína, Václava a Marii a také otce Daniela. ^{3a.pdf} Poslední splátku učinil v roce 1827, a to bratru Antonínovi.

V roce 1808 se Alžbětě Matuškové narodil prvorozený syn Josef, v roce 1809 dcera Marie. Oba dva shodou okolností umírají v září 1810, Josífek v necelých třech letech na psotník (Frais) a Maruška v roce a půl na neštovice (Blattern). V roce 1812 se narodil Jan, v roce 1814 Alžběta, v roce 1817 Josef, druhý toho jména, jak tehdy bylo běžným zvykem. V roce 1819 pak Antonín, který však po necelých třech měsících umírá.

To vše se zároveň odehrávalo v letech napoleonských válek (1803-1815), které se Podorlicka přímo nedotkly. V kraji proběhlo pouze dvojí shromažďování spojeneckých vojsk. Zejména krátkodobý pobyt vojsk ruských vyvolal u obyvatelstva vlnu všeslovanské vzájemnosti. Na přelomu let 1812 a 1813 pak přes toto území táhly zbytky zbídačených francouzských vojsk od Moskvy.

Nejvážnějším důsledkem napoleonských válek však byl rakouský státní bankrot v březnu roku 1811. Vyjímáme z dobové kroniky rychtáře F. J. Vaváka: „Rok 1811 zůstane v dlouhé paměti nejen v lidech, ale obzvláště v knihách, v zápisích, smlouvách a všelijakých rukopisech, neb v něm staly se takové tvrdé, divoké, truchlivé, zarmoucené a zbídnělé časy, jakéž jsme, krom nepřátelského vpádu, netoliko neviděli a neslyšeli, ale ani v knihách nikdy nečtli ... Ta přeukrutná a všecky lidi ochuzující a zabíjející rána zmenšení ceny těch bankocedul a zvýšení pětkrát tolik všech platů, takže kdo má své povinnosti 100 zlatých, musil dáti 500 zlatých a kdo měl 500 zlatých na hotovosti, zase z nich musil 400 zlatých ztratiti a zůstalo mu jenom 100 zlatých...“.

Náš přímý předek Václav se narodil 1. července 1821. O rok později, 26. srpna 1822, umírá jeho děda Daniel Matuška, který rodinu do Valu č. 40 přesídlil. Poslední

děcko, dcera Marie, druhá toho jména, se narodila 25. února 1826. Dne 27. června 1827 pak umírá její babička Marie Matušková, rozená Metznerová z Plasnic.

Je zajímavé, že v zápise o narození Václava z roku 1821 je jeho otec Josef Matuška uveden jako chalupník, v zápise o narození dcery Marie z roku 1826 je Josef Matuška uveden jako „sedlák z Wallů“. Ve Stabilním katastru z roku 1840 jsem zjistil, že Josef Matuška v tomto roce vlastnil zhruba 5 hektarů polností, 1 hektar lesů a k tomu cestu k pozemku. Jeden selský lán měl přibližně 18 hektarů, tedy byl čtvrtláník, maximálně půlláník, vzhledem k podhorské poloze Valu. To uvádím jenom proto, abychom si pod pojmem sedlák nepředstavovali vesnického boháče. Na druhou stranu je nutno uvést, že při sčítání obyvatel v roce 1829 byla ve Valu č. 40, kromě rodiny Josefa Matušky uvedena i rodina podruha Jana Michálka (32 let) a jeho ženy Marie (30 let), kteří zde bydleli se svými šesti dětmi ve věku od osmi let do necelého jednoho roku věku a podruhyně Anna Kárníková (73 let) s dcerou Alžbětou (25 let). To svědčí o tom, že k polním pracem bylo kromě hospodáře a jeho manželky potřeba ještě nejméně dalších čtyř párů rukou. Žena Josefa Matušky, Alžběta, rozená Macková byla svému muži jistě oporou. Kromě jiného byla také porodní bábou, jak o tom svědčí zápis o narození malého Jeníka v roce 1836, jehož rodiče Jan a Alžběta Svědíkoví byli v tom roce podruhy (Inmann) ve stavení ve Valu číslo popisné 40. ^{4.pdf}

Jak děti postupně dospívaly, staly se v rodině aktuálními svatby. Jako první se vdávala dcera Alžběta, 15. května 1836 si ve věku necelých 22 let brala čtyřadvacetiletého Josefa Hejzlara z Křovic č. 17. Do dnešních dob se traduje, že svatba v květnu nepřináší štěstí, staré přísloví dokonce tvrdilo: „Svatba v máji, do roka máry“. Nebyla to ale jenom pověrčivost, mělo to i své racionální důvody. Když nevěsta krátce po svatbě otěhotněla, a to tehdy opravdu většinou nebyl problém, krylo se první kritické období jejího těhotenství s obdobím velké dřiny při polních pracích. Pokud toto období překonala, narodilo se jí dítě v únoru nebo březnu, což pro ni ani pro dítě nebylo dobré. Rodiče chyběly vitamíny a venku byly většinou ještě mrazy. V květnu se snoubenci brali buď proto, že bylo dítě již na cestě, nebo se

urychleně ženil vdovec nebo vdávala vdova. Já jsem u uvedeného páru pár měsíců po svatbě nenašel žádné narození, takže jediným, snad logickým vysvětlením je, že v době svatby byla nevěsta těhotná a v období po svatbě potratila.

V roce 1837 ve věku 24 let zemřel na souchotě Jan, syn Josefa a Alžběty. V roce 1840, přesněji 23. listopadu toho roku, si náš přímý předek Václav Matuška bere za ženu Alžbětu Jarkovskou z Domašina. Hned následující rok, 23. srpna 1841, si jeho čtyřiaadvacetiletý bratr Josef bere za ženu stejně starou Alžbětu Baškovou z Dobrušky. Nejmladší dcera Josefa Matušky, Marie, se ve věku 17 let dne 10. 7. 1843 vdává za dvacetiletého Josefa Čtvrtečku z Brtvy č. p. 4. Dnes je Brtva částí Bačetína. Oba dva nezletilí snoubenci obdrželi písemný souhlas svých otců. My máme tak možnost si prohlédnout podpis Josefa Matušky, učiněný tehdy používaným kurentem. ^{4a.pdf}

Dne 6. května 1844, umírá ve věku 61 let Josef Matuška na souchotě, dnes bychom řekli tuberkulóza. Manželka Josefa Matušky, Alžběta, rozená Macková žije ve Valu č. 40 na výminku téměř až do svých 80 let. Jak jsem již uvedl, byla porodní bábou, přesně řečeno, nezkoušenou porodní bábou (ungeprüft Hebamme). Jako taková byla u porodu všech svých vnoučat, které se narodily ve stavení ve Valu č. 40. Nezkoušená neznamenovalo, že by nerozuměla své profesi, ale neměla přípravu pro nouzový křest a další církevní úkony, potřebné v případě úmrtí dítěte nebo matky při porodu. Tato žena, jistě dobrý duch domácnosti, umírá v roce prusko-rakouské války, 6. prosince 1866.

Chalupník Václav Matuška - 1. 7. 1821 - 14. 2. 1885

Kdo to byl chalupník? Vlastnil stavení a k tomu polnosti, většinou čtvrtlánu (tedy také někdy uváděn jako čtvrtláník). Z toho vidíme, že se na sociálním postavení Matušků nic nezměnilo, ani k lepšímu, ale ani k horšímu.

Jak již bylo uvedeno v předešlém odstavci, Václav Matuška se oženil 23. 11. 1840. Bylo mu tehdy 19 let, jeho nevěstě, Alžbětě Jarkovské bylo již 30 let. ^{5.pdf} Pravděpodobně to byl sňatek dojednaný a nevěsta jistě měla dobré věno. Otec nevěsty, sedlák z Domašína Jan Jarkovský, byl již totiž svědkem na svatbě otce ženicha, rolníka Josefa Matušky v roce 1807. Ten sňatek mi byl trochu záhadou. Pak jsem se podíval do jejich nationích horoskopů i do horoskopu partnerského a přestal jsem o tom přemýšlet. Byli zrození jeden pro druhého. Je to, jako když vliješ vodu do džbánu. Vodní živel Rak dává manželství obsah, zemský živel Býk dává manželství tvar a tak obě znamení propůjčují této kombinaci velkou pevnost a stabilitu. Pokud do vztahu vstupuje muž Rak a žena Býk, je to partner, který se stává na své partnerce velmi často závislým. Muž obvykle vidí ve své partnerce svou matku a není vzácností, že i některé vlastnosti má manželka shodné s tchýní. O to více si pak obě rozumí. Často to bývá nejstabilnější a nejharmoničtější vztah, který je schopen zvládnout krize a najít vždy řešení. A nyní ještě k horoskopu Václava, cituji: Touží po sňatku, aby našel bezpečí. Stále znovu se potřebuje přesvědčovat o náklonnosti partnera. Problémy v manželském životě a v domácnosti zvládá mimořádně šikovně. A teď k horoskopu Alžběty: Pro tuto konstelaci (Venuše v ascendentu) je příznačná fyzická krása. Tedy odpadá to, že by Alžběta nebyla pohledná. A dále: Může jí postihnout zlý osud, který ji oloupí o náklonnost, vede ke zklamání a k nenaplněným milostným vztahům. Myslím si, že tak nějak to bylo, a proto se vdávala až ve svých třiceti letech.

V každém případě se z tohoto manželství narodil dne 20. listopadu 1841 jako prvorozený potomek syn Josef, náš přímý předek. ^{6.pdf} Bylo to téměř rok po svatbě, takže odpadá i další možný důvod k sňatku jeho rodičů.

Ve Valu č. 40, na opočenském panství i v rakouském mocnářství se ve čtyřicátých letech 19. století odehrávaly události a změny, které v této Historii jednu po druhé zaznamenejme.

O tom že byl definitivní konec roboty a revoluční změny v celé společnosti tzv. na spadnutí, svědčí i události ve Valu a okolních obcích v roce 1845. Volně citujeme z Pamětní knihy obce Valu, která je uložena ve Vlastivědném muzeu v Dobrušce. „Sedláci z Valu, Bačetín a Ohnišova se vzpouzeli panskou robotu vykonávat. I přijel svobodný pán Meczeri s krajským komisařem a vojenskou asistencí 10. května nejprve do Valu, kde sedláka Marka z č. p. 12 na lavici po vojensku vypláceli, takže hned děkan dobrušský Bek byl k němu povolán, neboť po desáté ráně bez vědomí zůstal (byl neduživý). Ve vsi Bačetíně pak několik vojáků zůstalo, kteří robotníky s potahy na panské doprovázeli a „přísně předpisů dbali“ - za každých okolností ráno v 6 hodin zapřahati nařizovali a pak „zvolna“ na panské je odváděli. Jak dvanáctá padla, nastalo krmení a po druhé hodině domů se vraceli, aby do šesté hodiny večerní domů se dojelo. Tedy výsledky směšné, jak pro vrchnost, tak i pro sedláky.“ Šlo o taktiku dodnes používané bílé stávký, kdy například personál letišť striktně dodržuje všechny předpisy a lety jsou proto o několik hodin zpožděny.

Z revolučních událostí roku 1848 bylo pro poddané nejdůležitější zrušení roboty. Z poddaných se stali občany. Toho roku byl postaven a posvěcen na hranicích obcí Bystré a Ohnišov takzvaný robotní kříž. Stalo se tak při slavnosti na památku zrušení roboty. Do jámy pod křížem byly naházeny věci, kterými museli rolníci robotovat - vidle, hrábě, kosy, lopaty, motyky a podobně. Z Valu ke kříži je to necelých šest kilometrů, nepochybuji, že se slavnosti s chutí zúčastnili také svobodní občané valští. Dlouho však ještě přetrvávalo ekonomické spojení bývalých poddaných s vrchností. Jejich úředníci prováděli tzv. vyvozování z poddanských břemen, na Opočensku od roku 1851. V praxi zaplatili bývalí poddaní asi polovinu

celé odhadnuté ceny bývalých břemen. Určená finanční částka jim byla zapsána do gruntovních (později pozemkových) knih a bývalým poddaným, nyní již svobodným a samostatným hospodářům, vázl na usedlostech hypoteční dluh, který museli pravidelně každoročně splácet po dalších dvacet let. Jednotlivé splátky už neodváděli bývalým vrchnostem, ale přímo do státní pokladny. Zákonem o zrušení roboty se český zemědělec stal skutečným vlastníkem půdy a svého hospodářství. Současně zmizela jeho osobní závislost na vrchnosti, ale i pravomoc vrchnosti (např. soudní) nad ním. Někdejší poddaný se stal svobodným občanem, podřízeným moci státu stejně jako jeho bývalý pán.

Vraťme se však k životu rodiny Václava a Alžběty Matuškových. V roce 1845 se jim narodila dcera Anna, v roce 1846 Alžběta, obě se nedožily ani jednoho roku. Jako příčina úmrtí je uveden božec, někdy se tato příčina úmrtí označovala jako psotník. Co to pravděpodobně bylo: Psotník, božec (nebo konvulze od latinského convulsio – křeče) je zastaralý název choroby, uváděný jako příčina úmrtí u malých dětí. Jednalo se pravděpodobně o tetanické křeče (tj. křeče způsobené většinou nedostatkem vápníku, popřípadě hořčíku) spojené s bezvědomím. Vzhledem k nízké úrovni medicínských znalostí byly jako psotník zpravidla označovány jakékoliv křeče, které vedly k úmrtí dítěte v raném věku.

V roce 1848 se narodila dcera Kateřina, v roce 1851 Anna, druhá toho jména. To již bylo její matce Alžbětě 40 let. Všechny tři děti, tedy Josef, Kateřina a Anna rostly a dospívaly. Ještě před svou dospělostí se staly svědky událostí, spojených s prusko-rakouskou válkou v roce 1866.

Boje sice v této oblasti přímo neprobíhaly, nejbliže byly bitvy u Náchoda a České Skalice, avšak do života obyvatel obce Valu válka zasáhla. Citujeme volně z Valské kroniky: „19. května byly obsazeny hranice plukem dragounů prince Savojského a do Valu přišlo 36 mužů s 38 koňmi k ubytování. Odtáhli dne 14. června k Liberci. 24. června přišly 2 prapory pluku „Airoldi“, které odtáhly druhý den do Josefova. Dne 26. června přitáhlo do Valu a Křovic velké množství vojska, přišla jedna brigáda obersta Jonáka. 27. června ráno táhli k Náchodu, protože přišla zpráva, že Prusové

obsadili „Branku“ (pozn. - ten den opravdu proběhla bitva u Náchoda). 24. srpna byl uzavřen mír a vojsko pruské počalo se stěhovati z Čech, přičemž též Val dostal dne 30. srpna na noc k ubytování 150 mužů a 155 koní. Obec valská poté obdržela 225 zlatých válečné náhrady.“

Rok 1866 opravdu nebyl rokem šťastným. Dne 7. října 1866 vyhořelo opět téměř celé město Dobruška, obdobně jako před šedesáti lety. Muselo to být opravdu z nedalekého Valu fascinující a hrůzná podívaná na rudou oblohu nad Dobruškou. Pro ilustraci přikládám obraz Josefa Beera, dobrušského občana. Sám o sobě píše, že byl "soustružníkem, řezbářem, pasířem, pozlatitelem, brejlařem a malířem". ^{7.pdf} Fotografie Dobrušky po požáru, kterou jsem viděl na webu www.mestodobruska.cz mně připomněla záběry z měst, zničených leteckým bombardováním za druhé světové války.

Hned na začátku roku 1867, 6. února, si náš předek Josef Matuška bere za manželku Annu Kujalovou z nedalekých Křovic č. 16. Ženichovi je 25 let, nevěstě necelých devatenáct. Zápis je zajímavý i tím, že se panu faráři podařil až na druhý pokus. Že by to byla svatba opravdu veselá? Zápis byl zajímavý také tím, že pan děkan psal latinkou, svědci se podepisovali na prvním zápise kurentem, na tom druhém to za ně učinil pan děkan latinkou a oba dva označil za susedy dobrušský, přestože Jan Kiral byl z Křovic. ^{8.pdf} Další svatba v rodině Matušků se konala za dva roky, 8. února 1869. Kateřina Matušková, tehdy dvacetiletá, si za muže brala Josefa Michla z Valu č. 5.

Jako poslední ze tří dospělých dětí se vdávala dcera Kateřina. Dne 9. července 1884 si ve svých dvaatřiceti letech brala za manžela pětatřicetiletého Josefa Ježka z Ohnišova č. p. 29. Ze zápisu je zřejmé, že v té době bydlela s otcem v chalupě č. 41. Její matka Alžběta Matušková, rozená Jarkovská, se svatby nedožila. Zemřela 28. října 1881 a byla pochována na hřbitově u kostela svatého Ducha. Otec nevěsty, Václav Matuška, zemřel hned v následujícím roce, 14. února 1885.

Hostinský Josef Matuška - 20. 11. 1841 - 30. 12. 1904

O narození i první svatbě Josefa Matušky jsme se dočetli v předešlé kapitole. V poměrně rychlém sledu přicházeli na svět potomci Josefa a Anny, rozené Kujalové. V roce 1869 Jan, 1870 Anna, 1871 Alžběta. Ti tři se také dožili dospělosti. Pak však Anna rodí v letech 1873 až 1878 pět dětí, které všechny umírají v dětském věku. Dne 7. prosince 1879 však na zánět plic Anna umírá. Ze zápisu o úmrtí se poprvé dozvídáme o tom, že její manžel Josef je hospodským ve Valu č. 40. ^{9.pdf} Josef zůstává sám se čtyřmi malými dětmi ve věku od jednoho do deseti let. Jak bylo tehdy obvyklé, bylo potřeba se rychle oženit, zajistit dětem náhradní matku a do hospodářství a do domu přivést novou hospodyni. Za necelé dva měsíce, 27. ledna 1880, si Josef (39 let) bere vdovu Marii Syrovátkovou, rozenou Kujalovou, mladší sestru Anny, které bylo tehdy 29 let. Ta si do manželství přivedla své tři děti ve věku 5 až 10 let, Annu, Václava a Josefa. Z matričního zápisu o sňatku vidíme, že pro sňatek bylo potřeba získat zvláštní souhlas, tedy dispens církevní I. stupně švagrovství, od apoštolské nunciatury ve Vídni i politickou dispens od c. k. místodržitelství v Praze. ^{10.pdf} V době kdy nebyly počítače, e-maily, mobilní telefony a další vymoženosti moderní doby, je potřeba smeknout před rychlostí rakouského byrokratického aparátu i dobrušského děkanství, jakož i před manažerskými schopnostmi Josefa Matušky.

Již jsme uvedli, že v roce 1879 byl Josef Matuška ve svých 38 letech hospodským či hostinským, to jak je komu libo. Císařský patent O živnostech koncesovaných, 227/1859 ř. z., daný dne 20. prosince 1859, řešil podnikání a udělení koncese na tuto činnost. Uvádělo se zde kromě jiného: „Živnost hostinská a výčepnická zavírá v sobě tato práva: přechovávati cizince; podávati pokrmy; výčep piva, vína a vína ovocného; výčep a drobný prodej pálených nápojů lihových; výčep vína strojeného a polovína; podávati kávu, čaj, čokoládu, jiné teplé nápoje a občerstvení; míti hry dovolené. Tato práva mohou býti propůjčena buď každé zvlášť o sobě aneb několik jich aneb všechny dohromady, ale pokaždé buďtež v dovolení výslovně uvedena. Chce-li někdo dosíci koncese pro některé z oprávnění v § 16 uvedených, vyhledává se kromě všeobecných podmínek k samostatnému provozování živnosti, by žadatel byl

spolehlivý a bezúhonný. Při propůjčení koncese přihlížeti jest k potřebě obyvatelstva, pak k tomu, zdali místnost, kde příslušná živnost má býti provozována, je způsobilá, k silnici, ulici nebo k náměstí, kde se místnost nalézá, a k tomu, může-li se k ní snadno policejně dohlížeti. Živnostenský úřad proe, nežli koncesi propůjčí, vyslechni obec, v které má býti stanoviště živnosti.“ Z toho vidíme, že získání a udržení koncese nebylo jednoduché. Víme, že dříve hostince byly i společenským a kulturním zařízením, ve výčepu se scházeli sousedi, aby probrali poslední novinky ve vsi, v okolí, v mocnářství i ve světě, v sále se hrálo divadlo, pořádaly se zde tancovačky, bály i schůze. Hostinský tedy byl z hlediska společenského v obci významnou osobou. Hostinec ve Valu č. 40 se v době, o které hovoříme, nazýval „U borovice“ a na současné fotografii tuto borovici také vidíme.

11.pdf

Manželství vdovce Josefa a vdovy Marie bylo brzy požehnáno prvním společným děckem. Ne že by tam žádné děti nebyly, bylo jich již předtím šest, tři Josefovy a tři Mariiny. Dne 14. března 1881 se jim narodil syn Ladislav, můj praděda. A poté tři dcery, Anežka se narodila 14. prosince 1882, Marie 17. února 1885 a nakonec Františka 18. srpna 1889. Všechny čtyři děti se dožily dospělého věku.

Josef Matuška byl v obci významnou osobou, což dokládá také to, že byl od 23. 4. 1889 do 29. 6. 1895 obecním zastupitelem a 4. července 1895 zvolen druhým radním. Byl také jedním z osmi zakládajících členů „Sboru dobrovolných hasičů“ ve Valu, zřízeného na základě povolení c. k. Českého místodržitelství dne 11. 1. 1894. Založil tím i hasičskou tradici v rodě Matušků.

V těch letech se také vdávaly dcery Josefa z prvního manželství. Anna se vdává v roce 1893 za Josefa Lejska z Ohnišova č. 34 a Alžběta v roce 1897 za Václava Linharta z Valu č. 18.

Už když jsem zpracovával svůj rozrod a mluvil jsem o tom s Pepíkem Matuškou z Ohnišova, bratrancem mé mamky, řekl mi o umístění náhrobního kamenu jeho pradědy a jmenovce, Josefa Matušky, hostinského z Valu č. 40 a jeho manželky

Marie. Ten náhrobek jsem na hřbitově u kostela svatého Ducha našel opřený o zvonici. ^{12.pdf} Pepík Matuška dodal, že tam jsou náhrobní kameny význačných obyvatel Valu. Jedním dechem však doplnil, že pole, louky a lesy ve Valu náš společný předek prohrál v kartách. Dal jsem si za cíl toto potvrdit nebo vyvrátit. Bylo to však těžší, než jsem si představoval.

Nejdříve fakta ze SOA v Zámrsku. Zde je uložena Hlavní kniha aktiv a pasiv z let 1842 až 1833 pro Val a Březiny (Hauptbuch der Gemeinden Val und Březin Nro. 25). Zde jsem se dočetl o některých půjčkách Josefa Matušky, které byly poskytnuty oproti zástavě nemovitostmi, avšak vždy byly splaceny. Nejdříve půjčka 250 zlatých od obecní kasy valské z 22. listopadu 1866, splatil 1. února 1876. Poté dluh vzniklý tím, že mu otec Václav prodal chalupu za 1600 zlatých. 600 zlatých zaplatil ihned hotově, 1000 zlatých později, také 1. února 1876. Předtím si však 1000 zlatých půjčil 5. června 1874 od hromadné knihy sirotčí okresu opočenského. O splacení tohoto dluhu jsem nenašel žádný zápis.

A nyní fakta z výpovědi svědků. Torzení Pepíka Matušky z Ohnišova podpořila paní Libuše Matějů ze Sudína č. 5, která mne kromě jiných fakt sdělila, že její matka Růžena Matušková, provdaná Dvořáková (1908-1990) měla velice dobrý vztah se svojí babičkou, Marií Matuškovou, která zemřela v roce 1934. Ta jí o svém muži, hostinském Josefu Matuškově a jeho vášni ke karetním hrám vyprávěla. Vyprávěla jí také o tom, že žila s dětmi v pastoušce, což byla pravděpodobně chaloupka za hostincem, která tam dodnes stojí. Patří k popisnému číslu 40, a tak je ještě 27. ledna 1909, když si nejmladší dcera Františka bere za muže Josefa Kopáčka, u Františky v záznamu o sňatku uvedeno: bytem a rodem ve Valu č. 40. ^{13.pdf} Protože z prostředí rodiny Matušků vím, že karty hrál a také v nich prohrával i Josefův syn Ladislav, můj praděda, beru fakt, že Josef karty jako hostinský hrál a dost v nich prohrál, za prokázání. Vždyť i moje babička Blažena Matušková, provdaná Kábrtová, která mě karty naučila hrát, vždy říkala: „Ale nikdy nehraj karty o peníze“. A také vzpomínala, jak její maminka chodila pro jejího tatínka Ladislava do putyky ke Kárníkům v Ohnišově a později pro něj posílala i ji.

Josef Matuška byl jistě osobnost. Ale u takových lidí je jejich velké světlo, kterým ozařují své okolí, doprovázeno často i stíny. Na důkaz uvádíme fakta z jeho nativního horoskopu. „Měl silnou vůli. Jeho osobní vzezření a gestikulace se vyznačovaly šarmem a elegancí. Byl zdvořilý, přátelský a příjemný ke každému, neboť se chtěl zalíbit a dočkat se chvály.“ Pro hostinského tedy ty nejlepší předpoklady. Vždyť takový málomluvný a nerudný Palivec z Haškova Švejka, přestože měl určitě svůj konkrétní předobraz, byl mezi hospodskými spíše výjimkou. „Snaha se každému zalíbit však v sobě skrývala nebezpečí, že se nechal snadno ovlivňovat, aniž by příslušný postoj nebo způsob jednání důkladně zvážil.“ Tedy něco jako: „Josef (nebo pane hostinský), pojd'(te) si dát partičku“. Spekulace mohou přivodit zvrát osudu v dobrém nebo špatném smyslu. Vždyť co jsou hazardní hry všeho druhu? Spekulace, které často nevyjdou. „Peníze vždy snadno nabyl a také snadno pozbyl. Byl zatvrzelý a nenechal si od nikoho poradit.“ Tedy ani manželka ho od karet neodradila. Josef Matuška „byl citlivý na svoji pověst a vážnost na veřejnosti. Bylo pro něho důležité, aby byl uznáván jako odpovědný a vážený člověk. Jako pro Štíra pro něj byla charakteristická silná žádostivost a silný sexuální pud. Byl náruživým milostným partnerem.“ Koneckonců jsme to mimoděk tušili i z častých porodů jeho první manželky Anny.

Dny Josefa Matušky se chýlily ke konci, ať už to věděl či alespoň tušil. Ještě 12. listopadu 1904 si jeho nejstarší syn z prvního manželství, Jan Matuška (35 let) bere za manželku vdovu Marii Dvořákovou, rozenou Němečkovou, z Valu č. 32 (41 let). V zápise je Jan Matuška uveden jako hostinský, z toho usuzuji, že po otci převzal živnost. Mám také za to, že Josef Matuška sňatek domluvil.

Dne 30. prosince téhož roku Josef Matuška umírá, což jsem se nejdříve dozvěděl z nápisu na náhrobním kameni, poté i z odpovědi na dotaz v SOA Zámorsk, odkud mi odpověděli, že úmrtí Josefa Matušky je zapsáno k datu 30. 12. 1904 ve Valu č. 40 na straně 319 matriky zemřelých farního úřadu Dobruška, sign. 26-8620, které ještě není uvolněna k prezentaci na webu, takže jsem se příčinu jeho úmrtí nedozvěděl.

*Hned 20. května se Anežka Matušková, dcera zesnulého Josefa Matušky vdává za Antonína Matušku z Dobrušky č. 417. ^{14.pdf} On ten dům není přímo ve městě, ale ve vesnici Doly u Dobrušky. Antonín se narodil ve Valu č. 27 a tak mně to nedalo a zjistil jsem, že praděda Anežky, Josef z Valu č. 40 (*1785) byl bratrem Václava z Valu č. 27 (*1789), který byl dědou Antonína. Obě větve rodiny Daniela Matušky se zase spojily. Od paní Libuše Matějů jsem dostal i krásnou fotku, kde jsou vyfoceni v horní řadě zleva Antonín, Anežka a její sestra Františka, v dolní řadě na kraji dcery Antonína a Anežky, uprostřed dcera Františky. ^{15.pdf}*

V roce 1908 se žení Ladislav Matuška, můj praděda a vdává se také jeho sestra Marie za Antonína Doležala z Ohnišova č. 139. V roce 1909 se vdává nejmladší dcera Františka, za Josefa Kopáčka z Provozu č. 19. Manželé Kopáčkovi poté žili v Běstvinách a u nich jejich maminka a tchýně Marie Matušková žila a zesnula dne 8. září 1934. Prohlížel jsem si její nativní horoskop, určitě bych si s ní jako Blížencem rozuměl a měli bychom si co vyprávět.

Ohnišov 1908-1947

První písemná zmínka o obci Ohnišov je z roku 1360, kde je uvedeno, že Ohnišov náleží pod kostel v Zákraví (nyní již zaniklá vesnička mezi Janovem a obcí Bystré, tedy není míněna současná obec Zákraví, která leží na silnici z Nového Města nad Metují do Ohnišova). Druhá zmínka je z r. 1537, to již začínala roboty a obyvatelé museli chodit pracovat na frymburské, později opočenské panství.

Název obce je údajně odvozen od strážních ohňů, které byly zapalovány na kopci mezi Ohnišovem a Dobruškou, aby signalizovaly blížící se nebezpečí vpádu nepřátel ze slezské strany. Tyto ohně byly viditelné v Opočně, kde sídlila vrchnost.

Obec Ohnišov byla kdysi strategickým místem v kraji, střežila totiž starou obchodní stezku z Čech do Kladska. Tudy chodili obchodníci oběma směry. Z Ohnišova je to na dnešní česko-polskou hranici zhruba deset kilometrů. Od války o rakouské dědictví (1740 - 1748), kdy rakousko-pruská hranice po ztrátě Kladska vznikla, se řada obyvatel Ohnišova živila pašeráctvím. Z Kladska a do Kladska se tajně přenášelo všelicos. Hlavně však káva, cikorka, cukrín, tabák, petrolej, máslo. Prostě, kde bylo levněji, tam se nakupovalo a prodávalo tam, kde bylo zboží dražší.

Pseudogotický kostel svatého Cyrila a Metoděje v Ohnišově byl postaven z finančních prostředků věřících v roce 1895, je proto majetkem obce. Spolu s novým hřbitovem byl posvěcen 27. října 1795. Je o tom zajímavý a díky krasopisu faráře Josefa Barvíře krásně čitelný záznam. ^{16.pdf}

Truhlář Ladislav Matuška - 14. 3. 1881-srpen 1929

Již v předešlé kapitole, věnované Ladislavovu otci Josefovi, jsme uvedli jeho datum narození - 14. března 1881. Je pravidlem, že čím blíže současnosti, je obtížné najít potřebné údaje, většinou proto, že dotyčná matrika není ještě uvolněna ke zveřejnění. Pokud se zároveň doklady, jako rodné, oddací a úmrtní listy svatební oznámení nebo parte, v rodině cíleně neuchovávaly, je to ještě obtížnější. Údaj o

narození mého pradědy Ladislava Matušky jsem našel v indexu narozených z let 1839-97 farnosti Dobruška. ^{17.pdf}

Belle Époque, přeloženo z francouzštiny to znamená krásné časy. Je to slovní označení, používané pro období evropských dějin mezi lety 1890 a 1914. V tomto období prožil své dětství a mládí Ladislav. Je nám jasné, kdy a jak tato krásná doba skončila. Dozvíme se také, jak to ovlivnilo další život Ladislava Matušky.

Ze školních záznamů se dozvídáme, že Ladislav navštěvoval obecnou školu, dvojtřídku ve Valu v letech 1888 až 1893. Přitom v části posledního roku byl v Šonově na výměnu. Šlo pravděpodobně o Šonov u Broumova, kde byla v té době převážná většina německy mluvících obyvatel, a takový handl byl obvyklou cestou, jak se alespoň částečně naučit německy. Poté se Ladislav vyučil truhlářem a domnívám se, že pomáhal i otci v pohostinství, jak bývalo zvykem. Ve svých osmnácti letech, přesně 30. 7. 1899, zažádal o pracovní knížku. Z knihy žádosti o vydání pracovních a čeledních knížek a domovských listů citujeme jeho popis: postava prostřední, obličej kulatý, oči modré, nos tupý, ústa souměrná, zuby zdravé, vlasy světle kaštanové, bez vousů, zvláštní znamení žádné. Při vojenském odvodu 12. dubna 1902 byl odveden k 18. pěšímu pluku do Hradce Králové. V jeho Kmenovém listu je k tomuto datu uvedeno: Neohebnost pravého prostředníku po úraze. Poškození pravého ukazováku a prsteníku. Schopen nosit uniformu. K typicky truhlářskému zranění tedy přišel pravděpodobně někdy v letech 1899 až 1901. U 18. infanterie regimentu v Hradci Králové poté od 1. 10. do 28. 11. 1902 absolvoval osmitýdenní základní výcvik.

Je zajímavé, že již v roce 1902 je v jeho Kmenovém listu vojáka zapsáno nejenom povolání truhlář, ale i jméno obce Ohnišov. Tedy, buď zde již samostatně provozoval živnost, nebo pracoval jako tovaryš u jiného truhláře.

V roce 1908, 4. srpna, se Ladislav Matuška žení. Matriční zápis ze svatby - jeho vyvolenou byla Marie Kárníková, narozená 10. září 1885 v Ohnišově č. p. 94 - není ještě k dispozici, ale díky panu faráři Aloisi Dvořákovi, který údaj o sňatku dopsal

do zápisu o narození Marie Kárníkové, víme, kdy a kde byli snoubenci oddáni. ^{18.pdf}
Zároveň je fotografie z této svatby nejstarší dochovanou fotografií mých předků.
^{19.pdf} Ze začátku jsem vlastně bezpečně dokázal identifikovat pouze osobu ženicha a
nevěsty. Pak jsem však, s pomocí Pepíka Matušky, tety Blanky, paní Matějí, SOA
Zámorsk a vlastního detektivního pátrání, dokázal postupně zjistit, jaké osoby na
fotografii jsou nebo by tam mohly pravděpodobně být. Ty pravděpodobně
identifikované označuji otazníkem, myslím si, že je to lepší než neuvést nic.

*Fotografie ze svatby Ladislava Matušky a Marie Kárníkové - oddání 4. 8. 1908 v
Dobřem - identifikace některých osob (číslovka udává věk osoby v době svatby)*

*Sedí na zemi - zleva: Jaroslav Kárník (přibližně 8-9) (Sněženský), František
Kárník*27.9.1893 (14) (Doberský), Josef Kárník*22. 3. 1898 (10) (Bačetský), všichni
synové Františka Kárníka *3. 10. 1859 a Anny, rozené Grulichové *7. 5. 1866+26. 8.
1901, vlastní bratři nevěsty,*

*První řada sedí na židlích - zprava: František Kárník (49) otec nevěsty, vedle něj
stojí Václav Kárník*15.10.1896 (11) (Ohnišovský), také syn Františka K. a jeho první
ženy Anny, vlastní bratr nevěsty, druhá žena Františka Kárníka Kateřina, rozená
Uhlířová z Bělečka č. 31, nar. 20. 11. 1873 (34), družička XX, ženich Ladislav
Matuška (27), nevěsta Marie Kárníková (22), svědek či družba? Karel Kárník (18)
14. 2. 1890, vlastní bratr nevěsty, ?Anna Kujalová (78) babička ženicha,

*Ve druhé řadě první zleva? Marie Matušková (58), matka ženicha, druhá zleva sestra
ženicha Anežka Matušková(26) a její muž Antonín Matuška (37), ?Jan Matuška (39)
nevlastní bratr ženicha, ?sestry ženicha - Marie(23) a Františka(18), ?dcera a
manželka Josefa Kárníka (36) strýce nevěsty?,? Josef Kárník *2. 3. 1872 (36) strýc
nevěsty.*

*V roce 1909, přesně 27. ledna, byl Ladislav svědkem na svatbě své nejmladší sestry
Františky a tak máme možnost vidět jeho podpis. ^{20.pdf} Jak je ze zápisu zřejmé, v té
době již bydleli s novomanželkou v Ohnišově č. 91. Tuto chalupu koupili od tkalce*

*Antonína Bělobrádka (*1851) a jeho ženy Marie (*1853), kteří se odstěhovali do Bohdašína. Je to kousíček od domu č. 94, tzv. Putyky. Přiložené foto Putyky je pořízeno od rohu zahrady chalupy č. 91. ^{21.pdf} Další fotografie Putyky je někdy z konce čtyřicátých let. ^{22.pdf}*

Mladým manželů se dne 8. ledna 1910 narodila dcera Blaženka. Za jednu z kmoter jí byla Kateřina Kárníková, druhá žena jejího dědy, kupce Františka Kárníka. Za necelé tři roky, 23. listopadu 1912, se pak Matuškovým narodil syn Jozífek. To se však již neúprosně blížila válka, i když o tom ani tito malí cvrčci, ani dospělí lidé cokoliv tušili. ^{23.pdf} Nevím, zda tato fotografie byla pořízena ve fotoateliéru v době před 28. červencem 1914, kdy František Josef I. v Bad Ischlu napsal a nechal vytisknout Manifest Mým národům, nebo až po tomto datu. V každém případě to mohla být pro rodinu, spolu s oznámením o úmrtí manžela a otce, jedna z mála památek na něj. Ladislav Matuška však Velkou válku přežil a ani nebyl zraněn. Toto štěstí nemělo na obou bojujících stranách 10 000 000 mrtvých a 20 000 000 raněných vojáků. Proč se mu podařilo válku ve zdraví přežít? Kromě toho, co nazýváme štěstím a osudem, to byla i jeho povaha, kterou jsem poznal i na jeho fotografiích. Jak na té rodinné, tak i na fotografii v zákopech. Také jeho nativní horoskop vypráví, že měl veselou a bujnou povahu, skrývající četná překvapení. Měl sklon stále vidět slunnou stránku života. Ve všem co podnikal, se projevoval jeho osobitý styl. Vyzařoval spokojenost, kterou jiní marně hledají. Byl inteligentní a měl dobrý organizační talent.

*Všichni členové široké rodiny Matušků z Valu však takové štěstí neměli a rád bych jejich osudu také vzpomněl. Prvním z nich byl Josef Matuška z Valu č. p. 54 (*17. 4. 1884+2 11. 1914), který zemřel hned v prvních měsících války ve vojenském lazaretu v Haliči, nedaleko Przemyslu. Byl ženatý, žil v Polné na Vysočině, měl dva syny. Byl strýcem nejstaršího žijícího člena „klanu Matušků“ (stav k 17. 7. 2018) - Václava Matušky (*3. 8. 1923), kterého jsme s Pepíkem Matuškou navštívili v jeho bydlišti v Sendraži č. p. 19 před několika lety. Já jsem na základě údajů o jeho*

*předcích, které mimochodem sypal z rukávu, dohledal, jak je s Pepíkem a konec konců i se mnou příbuzný. Naším společným předkem je Daniel Matuška, který se s rodinou v roce 1789 přestěhoval z Dobřan do Valu. Druhým byl Josef Matuška z Valu č. p. 27 (*20. 3. 1893), povoláním knihvedoucí, což znamená účetní (např. v angličtině book-keeper). Ten sice Velkou vojnu přežil, ale dle § 65 písmeno a) Trestního zákona č.117/1852 byl 10. srpna odsouzen c. k. zeměbraneckým divizním soudem v Brně, k šesti měsícům těžkého žaláře s tvrdým lůžkem jedenkrát měsíčně. Tento § 65 se týkal zločinu rušení veřejného pokoje, který lze uskutečnit rozhlašováním, šířením spisů nebo obrazů takových, které mohou popudit k opovrhování Císařem, jednotným státním svazkem, formou vlády, státní správou nebo k nenávisti vůči těmto. Dále sem patří podněcování k neposlušnosti vůči zákonu, nařízením nebo opatřením soudu, odepření daní nebo dávek. Na základě amnestie presidenta republiky mu byl trest vymazán dne 28. 7. 1922.*

Po malém, ale nutném odbočení, se pojďme věnovat osudům dobrého vojáka Ladislava Matušky za Velké války. Jak čtenář uvidí dále, není to pouze násilné přirovnání k dílu Jaroslava Haška.

Ladislav Matuška, živitel rodiny a otec dvou malých dětí byl ve svých Kristových letech hned v den, kterým je datováno svolání císaře Františka Josefa I. Mým národům, odveden do aktivních záloh 18. pěšího pluku (IR 18 - infanterie regiment No. 18) v Hradci Králové.

O rok později, přesně 21. září 1915, byl na východní frontě s hlavním svazkem pluku. Zúčastnil se bojů u Lucka, kde IR 18 zaznamenal velké ztráty, a to jak v důsledku úmrtí, ranění, tak i zajetí. O několik desítek kilometrů jižněji byl v té době nasazen IR 91, v jehož řadách bojoval a byl zajat autor Dobrého vojáka Švejka Jaroslav Hašek.

Od října 1915 do března 1916 byl IR 18 na pozicích u Malína, asi 100 km západně od Kyjeva. Byl posilován dalšími prapory a nic zvláštního se z hlediska bojových akcí nedělo. „Pouze“ špatná strava, buzerace a odloučení od rodin, což jistě nepřinášelo

do mužstva skvělou náladu. Také v tomto případě si myslím, že povaha Ladislava Matušky mu pomáhala všechny těžkosti lépe snášet.

Koncem března 1916 zahájil 18. pěší pluk, s ním také Ladislav Matuška, přesun na italské bojiště do jižního Tyrolska. 7. dubna dorazil pluk do jižního Tyrolska (San Michele). Zde vojáci vyfasovali horskou výstroj. Následovaly dny příprav, cvičení a namáhavých pochodů, přičemž pluk zatím nezasáhl do žádných bojů, ačkoliv ofenzíva proto Itálii byla v plném proudu. Koncem června byl již pluk na bitevní čáře u Monte Zingarella, ztráty na rakouské straně prý byly nevelké, „pouhých pár desítek mužů denně“. Od 5. července pluk znovu zaujal místo v bojové linii, tentokrát na hoře Monte Zebio. Zde následně čelil nekolikadenní silné nepřátelské dělostřelecké palbě (plukovní deník hovoří až o osmi střelách za vteřinu). Dovolu mi citovat ze vzpomínek Josefa Mikeše ze Dvora Králové nad Labem: „Ta spousta železa, co padla na protější kopec a mezi nás, to je úžasné, některou chvíli nás zas zasypávalo kamení. Všecko je skoro raněno do hlavy. K večeru pochovávali padlé. Ubozí hoši, celí zkroucení, zkrvavení, se zraky vyděšenými, leželi tam jeden vedle druhého v řadě. Bylo jich hodně a leží v několika šachtách. Páter od pluku odříkal modlitby, když je naházeli do hrobu a hlouček vojska se s ním modlil za padlé kamarády“. Obdobné boje probíhaly do 13. července. Od 9. do 13. července se bojový stav 18 IR zmenšil ze stavu 1 822 mužů na asi 1 000! Prapory IR 18 proto byly staženy dozadu. Dne 22. července vyrazil však pluk ze zálohy opět vpřed, a to znovu do pozic na Monte Zebio, odkud měl protiútokem vypudit Italy. Tento protiútok však skončil fiaskem. Znovu deník Josefa Mikeše: “Zmatek, roty posunovány v prudké palbě sem tam, čímž vznikly značné ztráty. Velitel úseku označil podnik konečně za šílenost a vrátil prapory. Návrat za stálé dělostřelby trval celou noc“.

V roce 1917 byl Ladislav Matuška příslušníkem II. detašovaného praporu 18. pěšího pluku a v době od září do října se zúčastnil příprav na velkou ofenzívu. Pravděpodobně někdy z této doby pochází tato fotografie. ^{24.pdf} Pan Klika mi k fotografii napsal: Podle výstroje vojáků na fotografii usuzuji následující. Dva již mají uniformy vzor 16-17, tedy rok bude asi 1917. Protože mají všichni takzvané

horské boty, jedná se zřejmě o jižní - italskou frontu. Pak by Váš předek byl příslušníkem 2. nebo 3. batalionu (praporu) 18. pěšího regimentu (pluku).

Dne 24. října 1917 začala legendární 12. sočská bitva - průlom u Caporetta. Byla zahájena palbou plynovými granáty do pozic Italů. Začal padat sníh a s ránem začala sněhová vánice. Poté začala dělostřelecká a minometná palba. Nebudu čtenáře unavovat podrobnostmi, je možno se je dozvědět v uvedeném díle Lukáše Dulíčka „Východočeši pod císařským praporem“. Uvádím jenom to podstatné. V bojích vysoko v horách Italové podlehli a poté je osmnáctníci pronásledovali až k řece Piavě. V listopadu 1917 probíhaly ještě pokusy o přemostění Piavy. U řeky Piavy pak 2. prapor vedl poziční boje do ledna 1918. Poté byl vystřídán. Ladislav Matuška obdržel za účast v těchto bojích bronzovou medaili, jakož i stříbrnou medaili 2. stupně. O tom všem a ještě o jiném svědčí jeho Kmenový list .^{25.pdf} K němu mi tehdy Lukáš Dulíček napsal: bronzovou i stříbrnou medaili získal v roce 1917 z rozhodnutí 50. pěší divize - to znamená, že byl tehdy příslušníkem detašovaného II/18 a bojoval na tolminském předmostí, respektive účastnil se 12. sočské bitvy a následného pronásledování Italů do benátské nížiny (viz data ještě z listopadu).

Přestože píšu o rodu Matušků, nedá mi to srovnat osud mého pradědy Ladislava Matušky s osudem mého pradědy Josefa Šedivého. Také on se, i když v jiném pluku, pluku císařských střelců č. III (Kaiserschützenregiment No III.), 2. Feld Kompanie (2. polní rota) po pozičních bojích v italských horách, účastnil 12. sočské bitvy a došel až k Piavě. Tam se však zhroutil a zbytek války strávil ve vojenských nemocnicích.

Nechci srovnávat nesrovnatelné. Ale... V tom roce 1917 bylo Ladislavovi 36 let, Josefovi již 47 roků. Ladislav byl fyzicky pracující truhlář, Josef mistr v továrně. Ladislav chodil do lesa za zvěří, Josef maximálně na nedělní procházku s rodinou. Oba dva byli dle mého názoru psychicky odolní, ale Ladislav možná ještě více pohodový. Pro mne jsou hrdiny oba dva.

Hrůzy války jsem popsal již v Kronice rodu Šedivých a nechci se tedy opakovat. Je možné, že právě tyto dvě fotografie mého kamaráda Petra Janáka ukáží nesmyslnost války. V krásné krajině vysoko v horách bojovali lidé na obou stranách o každou kótu a zabíjeli jeden druhého. ^{26.pdf}_{27.pdf}

Ani v Ohnišově nebyl pro moji prababičku Marii se dvěma dětmi život jednoduchý. Z babiččina vyprávění si vybavuji dojemný, ale přitom tak trochu smutný příběh o tom, jak druhá žena jejího dědečka a její kmotra, jim občas večer donesla něco z krámu na přilepšenou. Chleba, mouku a jiné potraviny. Proč smutný? Protože musela jít potajmu večer, aby to její muž, kupec František Kárník neviděl. Přitom to nosila jeho dceři, vnučce a vnukovi. Pamatuji se také, jak mně moje babička, když jsem byl ještě malý kluk, vyprávěla, jaká radost zavládla v domě, když se Ladislav Matuška vrátil z války domů do Ohnišova č. p. 91. A to jsme se již ocitli na samém konci roku 1918. To bylo Blažence již 8 let a Pepíkovi 6 roků.

Jaký byl mírový život mých předků v Ohnišově? Ladislav pokračoval v živnosti, ve které mu pomáhal tovaryš a učeň, později k němu nastoupil do učení i syn Josef. Blažence již bylo 8 let a Pepíkovi 6 roků. Přestože já si babičku (Blaženka) a strejdu Matušku (Pepík) pamatuji jako dospělé lidi ve věku 50 a více let, zjistil jsem z jejich písemných prací, že po tatínkovi zdědili jeho smysl pro humor a veselí. Na důkaz toho přikládám jejich dvě slohové práce. Nejdříve příhodu Blaženky, která je z doby těsně po Velké válce, přestože byla psána později. ^{28.pdf} *Také další slohové práce, které mám k dispozici jsou většinou humorné. Autorka se v nich i přes zákaz vydala na zamrzlý rybník, kde se s ní prolomil led, nebo vařila polévku s krupicovou zavářkou, přičemž výsledkem byla krupicová kaše. Myslím si, že schopnost sebeironie patří mezi základní znaky vtipných lidí. Jenom jednu poznámku, moji synové měli rádi, když jsem vyprávěl humorné příběhy z vlastního života, kde jsem byl většinou samozřejmě já ta komická osoba. Slohová práce Pepíka o dědovi kolářovi, mi připomíná práce dospělých autorů, kteří napsali některá díla dětským jazykem, jako například Karel Poláček „Bylo nás pět“. Tady je ta příhoda.* ^{29.pdf} *Babička, co ji pamatuji, říkávala: „Děti, já už tady dlouho nebudu“, ale ze vzpomínek si pamatuji a při prohlížení starých fotografií vidím, jak se ráda smála a*

bavila. Strejda mi vždy připadal takový vážný, ale spíš to asi bylo tím, že již od jeho sedmnácti let na něj spadla tíha starosti o rodinu.

*Rodiny Matušků a Kárníků, které spojil sňatek mého pradědy s prababičkou, žili a dodnes žijí vedle sebe. Vnuk Ladislava, Josef Matuška s rodinou v č. p. 91 a vnuk Václava (*1896), Miroslav s manželkou v č. p. 94. Pepík i Mirek se scházejí na pravidelné „porady“ při lahvi pěnivého moku, jak jsem se dozvěděl při své návštěvě Ohnišova v červenci 2018.*

Kárníkovi, nejdříve František a po něm jeho syn Václav, provozovali obchod smíšeným zbožím, putyku i velkoobchod s rozvozem po obchodnících v Orlických horách. Později byla u domu č. 94 i první benzínová pumpa v Ohnišově, jak dokládá fotografie. ^{22.pdf} Přestože fotografie není příliš kvalitní, jsou na ni zřetelně poznat Václav Kárník, Pepík Matuška a Blanka, tehdy ještě Kábrtová. Fotografie je přibližně z konce čtyřicátých let. Vidíme na ní vepředu benzínovou pumpu, příchod a vchod do krámu, který byl ve zděné části vepředu, putyka byla v roubené části.

*Příběh rodu Kárníků mi v mnohém připomíná příběh některých slavných mužů českého národa, kteří vzešli z rolnického stavu. Synové, nejdříve chalupníka a později kupce, Františka Kárníka, se stali úspěšnými obchodníky či hospodáři. Je zajímavé, že syn Václav, který na fotografii ze svatby stojí vedle otce Františka, se stal jeho pokračovatelem, přestože Karel (*1890) a František (*1893) byli starší než on. Prostě je vidět, že byl otcovým oblíbencem a vyvolencem. Někteří vnuci kupce Františka byli úspěšnými vědci či manažery. Například o synech Doberského Františka se ve Wikipedii pod heslem Zdeněk Kárník dočteme: „V mládí Zdeňka Kárníka ovlivnil mimo jiné starší bratr František, předčasně zemřelý v osmatřiceti letech, asistent a později docent Vysoké školy politických a hospodářských věd (v oborech politologických, státoprávních a ekonomických), silně vlastenecky orientovaný a za války podporující protinacistický odboj. Již se na to nikoho nemohu zeptat, ale jednoznačně vím, že část nacistické okupace strávil v rodině*

mého dědy Karla Kábrta ve Dvoře Králové nad Labem, kde studoval gymnázium. Popsal jsem příhodu, jak se v době heydrichiády schovával, aby ho při domovní prohlídce nenašli. Mladší Zdeněk byl docentem na FF UK, zabýval se zejména dějinami dělnického hnutí a socialistických stran (příznačně před rokem 1921, kdy byla založena KSČ), později svůj záběr rozšířil na dějiny První a Druhé republiky v návaznosti na období existence Rakouska-Uherska. Profesionální krédo profesora Zdeňka Kárníka znělo "Dobrat se příčin jevu bez ohledu na cizí i vlastní předchozí přesvědčení či názor." Po roce 1968 byl ze školy vyhozen, pak pracoval 20 let ve Státní památkové péči, v roce 1990 se na Univerzitu Karlovu vrátil a stal se i členem Akademie věd. Jediný syn Bačetínského Josefa, také Josef, černošlasý krasavec, se kterým jsem se naposledy setkal na pohřbu babičky Blaženy Kábrtové, byl dlouholetým ekonomickým náměstkem Stapu v Dobrušce.

Jaký byl mírový život mých předků v Ohnišově? Ladislav Matuška provozoval truhlářskou živnost. Jeho manželka se starala o domácnost a o děti. Vařila nejenom pro rodinu, ale také pro zaměstnance. Vždy jsem si vybavoval, jak všichni sedí u stolu ve světnici a obědvají. Protože kromě jiného v dílně vyráběli rakve, provozovali Matuškoví také pohřební službu. Byli na tuto poslední službu svým spoluobčanů vším včetně pohřebního vozu vybaveni, koně si půjčovali. A také to uměli, to je jako u všech povolání důležité. Matně si pamatuji pohřeb mé prababičky Marie Matuškové v roce 1959, který byl také posledním pohřbem, vypraveným rodinou Matuškovou. Při rozloučení jsem prababičku políbil v otevřené rakvi, ve čtyřech letech jsem si myslel, že jenom spí. Rakev byla vezena na pohřebním voze a tažena černými koňmi. Ten vůz pak ještě nějaký čas stál vzadu ve stodole a kolem komory (dříve umrlčí), která byla vlevo u vchodu, jsem při letních prázdninových a zimních vánočních pobytech u Matušků - s dědou a babičkou Kábrtovými - raději chodil po druhé straně chodby.

Ale mírový život po Velké válce, to nebyla jenom práce. Lidé se také chtěli občas pobavit. Jak jsem již dříve uvedl, kostel v Ohnišově byl vysvěcen 27. října 1895.

Posvícení tak většinou připadá na poslední říjnovou neděli. V pondělí, po posvícenské neděli byla v kostele, který je již od první republiky majetkem obce, slavnostní mše. Poté se účastníci mše, spolu s farářem, přesunuli na hřbitov a tam se každý postavil u hrobu svých předků. Společně s farářem se pomodlili za jejich duše a poté se přemístili do místního hostince „U Jelena“. Tam poté hrála hudba, k tanci i poslechu. Podávala se posvícenská jídla, jako například husa nebo kachna. Tak je v této obci v zajímavé souvislosti slaveno posvícení a zároveň připomínána Památka zemřelých. Chce se jenom dodat, vždyť i smrt je součástí života. Tato tradice se v Ohnišově dodržuje dodnes. Poutě byly v Ohnišově od uvedeného roku 1895 slaveny na sv. Cyrila a sv. Metoděje, kterým byl kostel zasvěcen, tedy 6. července.

Po Velké válce také Sokol pokračoval v Ohnišově ve své činnosti. Hrálo se i loutkové divadlo, roce 1920 koupil zemský školní inspektor Kamil Buzek (manžel spisovatelky Buzkové) za přispění obce loutkové divadlo. V obci byl i čilý spolkový život. Myslivecký spolek byl založen již roku 1865, jeho členem byl i můj praděda Ladislav Matuška. V roce 1873 byl založen hasičský spolek, myslím si, že tak jako byl hasičem jeho otec Josef a jeho syn Josef a vnuk Josef, byl členem hasičského spolku i Ladislav. V roce 1926 byly v Ohnišově 3 hostince. Byly zde i tři obchody se smíšeným zbožím a tři truhláři, takže vidíme, že Matuškoví, stejně jako Kárníkovi měli ve vsi konkurenci. Zajímavá je informace o tom, že v roce 1927 byl Ohnišov elektrifikován, což jistě usnadnilo práci i život. Domnívám se, že v tomto roce Ladislav nakoupil na úvěr truhlářské stroje, aby si usnadnil dřinu.

Obě děti, Blaženka i Pepík, rychle dorůstaly. Blaženka se dobře učila a měla velký sen, chtěla studovat na učitelském ústavu a stát se učitelkou. Hlavu na to určitě měla, o čemž svědčí její Propouštěcí vysvědčení ze školy občanské, tedy z měšťanky v Dobrušce, z roku 1924. ^{30.pdf} Svědčí o tom také to, že ve školním roce 1924/25 navštěvovala Jednoroční učební kurs při občanské škole chlapecké v Dobrušce. Ano píše to správně učební, ne učební. I zde měla solidní studijní výsledky. ^{31.pdf} Rodina si však studium z finančních důvodů nemohla dovolit, a tak byla od listopadu 1926 do března 1927 zaměstnána jako služka v rodině pana Kudery, obchodníka textilním zbožím v Českém Meziříčí. Služba byla spojena

s ošetřováním nemocné matky majitele obchodu, která trpěla silným revmatismem. Blažena se i proto v březnu 1927 vrátila domů a poté pracovala jako děvečka v rodině svého strýce, rolníka Josefa Kárníka v Bačetíně, povětšinou od jara do podzimu, kdy probíhaly polní práce. V roce 1929 byla od 1. ledna do 30. května zaměstnána v Praze-Bubenči jako služebná v rodině úředníka pana Macha. Ze služby se vrátila domů, protože její otec Ladislav v té době vážně onemocněl.

Pepík v těch letech ukončil školu a začal se učit truhlářem u otce, aby mohl jednou převzít jeho živnost. Ani on, ani zbývající členové rodiny netušili, že ta doba nastane tak brzy. Ladislavovi Matuškoví se stala osudnou jeho láska k lovu. Na posedu promokl, prostydl a dostal zápal plic, na který v srpnu 1929 zemřel. On, který, jak jsme se dozvěděli dříve, přežil a překonal bez nemoci či zranění útrapy Velké války.

Sedmnáctiletý Pepík se musel rychle doučit truhlářem. Poté se stal hlavou rodiny a začal provozovat truhlářskou živnost. To již začínala hospodářská krize, která se určitě podepsala i na životě rodiny. Situaci mu komplikovaly i nesplacené závazky z úvěrů na pořízení strojů. Klobouk před ním dolů. I Blažena se musela k této situaci postavit zodpovědně. Dovolím si citovat z Dodatku k její žádosti o důchod: „Úmrtím otce se hmotné poměry naší rodiny ještě zhoršily“. V září opět nastoupila, tentokrát jako služebná, do rodiny svého strýce Josefa Kárníka v Bačetíně. Jeho manželka byla tehdy v jiném stavu, ale kvůli bércovým vředům musela často pobývat v nemocnici. Tak se Blažena často starala i o malého Josefa Kárníka, svého synovce, který se narodil v prosinci 1929. Vzpomínám, jak jsem se s ním setkal v roce 1988 na pohřbu babičky Blaženy a teprve dnes chápu, co a proč k ní cítil.

Přestože ve třicátých letech celý svět, a s ním i tehdejší Československá republika (ČSR), prožíval hospodářskou krizi, pro Blaženu přese všechny patálie, byla tato léta určitě jedním ze šťastných životních období. Seznámila se a poté i zasnoubila

s Karlem Kábrtem, který byl technickým úředníkem a později vedoucím provozu firmy Jan Stáhala, mechanická tkalcovna ve Vamberku. Dne 19. dubna 1932 se snoubenci v Bystrém vzali. Svědky na svatbě byli Karlův bratr Josef Kábrt a Blaženčin bratr Josef Matuška. Ženichovi, nevěstě i oběma svědkům to na fotce velice sluší a moje babička Blažena je na fotografii štramanda v tehdy módním účesu. ^{32.pdf} Odstěhovali se do Vamberka a v roce 1939 do Dvora Králové nad Labem, ale to je již jiná historie, kterou jsem popsal v Kronice rodu Kábrtů.

Josef Matuška prožíval třicátá léta nejenom v tvrdé práci, ale také se rád, jako každý mladý člověk, rozptýlil a pobavil. Byl členem spolku hasičů, řadu let byl jejich pokladníkem. Byl aktivním členem Sokola, jeho oblíbeným sportem byl volejbal. Byl včelařem, což není jenom koníček, ale také záslužná práce pro přírodu. Rád chodil i na taneční zábavy, nejvyhlášenější byly v Ohnišově U Jelena. V Ohnišově bylo také v roce 1933 zřízeno koupaliště. Sokolové na místě bývalého rybníka vyváželi na kolečkách bahno a poté stěny vyztužili prkny. Byla to svým způsobem ojedinělá rarita, protože koupaliště v té době neměli ani v Novém Městě nad Metují, Dobrušce nebo v Opočně.

A jakým byl Josef Matuška člověkem podle nativního horoskopu? Čtěme tyto nesporné pravdy: „V zaměstnání se nerad podřizuje. I zde se chce cítit svobodný. Ať je v jakémkoli postavení, chce mít možnost nezávisle rozhodovat, co je a co není správné. Zabezpečení rodiny je předpokladem jeho duševního klidu. Sňatek bude uzavřen později nebo vůbec ne. Nic nemiluje více než svobodu a nezávislost. Své svobody si natolik váží, že dlouho zvažuje, má-li navázat vztah, jehož důsledkem je závislost. Citově je klidný a vyrovnaný. Své finanční a rodinné záležitosti řídí se zdravým lidským rozumem.“ Jeho život tyto věty potvrdil.

Ve druhé polovině třicátých let se již nad Evropou stahovala mračna. Okleštění republiky na podzim 1938 a vznik protektorátu dne 15. března 1939 znamenal změny

*také v Ohnišově. Byl zakázán a rozpuštěn Sokol, ale mladí i nadále cvičili, plavali, hráli volejbal, v zimě lyžovali. I v Ohnišově se našli lidé, kteří se odvážili postavit nacistické krutovládě a podíleli se na ilegálním odboji. Za připomenutí stojí Josef Hartman (*6. 1. 1888) z Ohnišova č. 165. Povoláním byl puškař a byl také kapelníkem ohnišovské hudby. Jeho povolání ho předurčilo k tomu, aby ukrýval zbraně, které mohly později posloužit. Byl také členem skupiny Národního odboje, roznášel letáky a ilegální časopis „V boj“. V červnu roku 1940 byl spolu s dalšími zatčen, vězněn v Německu a popraven v červnu 1943.*

Josef Matuška se v roce 1942, ve třiceti letech, oženil. Za ženu si vzal o 10 let mladší Marii Henclovou, narozenou 29. 11. 1922. Jejím otcem byl Josef Hencl, mistr obuvník v Ohnišově č. 15, matkou Anna, z rodu Aloise Bareše, tkalce z Bačetína 26. Církevní svatba se konala ve farním kostele v Bystrém 18. dubna 1942, po trojích ohláškách ve dnech 29. března, 5. a 12. dubna. Oddával je farář František Mimra, za svědky jim šli Josef Bělobrádek, chalupník z Ohnišova č. 158 a Karel Kábrt, švagr ženicha, ze Dvora Králové nad Labem č. 773 ^{33.pdf} Dne 31. srpna 1944 se jim narodil syn Josef. V té době u své babičky Matuškové pobývala také moje mamka, Věra Kábrtová a docházela do měšťanské školy v Dobrušce. Ve Dvoře Králové nad Labem, kde bydlela s rodiči Karlem a Blaženou, rozenou Matuškovou, teď byly místo textilek zbrojovky. Obyvatelé města tedy měli celkem oprávněné obavy, aby se tyto zbrojovky přímo ve městě nestaly terčem náletů spojeneckých vojsk. Věrku, tehdy jedenáctiletou, (zde je na fotografii datované 2. 5. 1944) ^{34.pdf} odvezl proto děda Kábrt k babičce Matuškové do Ohnišova č. p. 91. U babičky Věrka bydlela nejméně do 15. února 1945, o čemž svědčí její pololetní školní vysvědčení. Je na něm zajímavé i chybně uvedené datum jejího narození (omyl či úmysl, kdož ví). Znamky byly sehr gut - velmi dobré, tedy samé jedničky. ^{35.pdf} Žila tedy v té době s rodinou strýce Josefa a babičkou. Určitě ráda, jako každé malé děvče, vozila svého bratrance Pepíka v kočárku. Z doby okupace je i vzpomínka mého dědy Karla Kábrta. Když jednoho dne dojel večer do Ohnišova k Matuškovým, končila zde již zabijačka, samozřejmě načerno. Děda měl ještě po příchodu do místnosti zamžené brýle, ale hned ho Matuškoví zahrnovali dotazy: „Tak Karle, co si dáš? Ovárek, jitřničku, jelítko nebo

guláš?“. Ale děda na to: „Nejdřív prdelačku“. Všichni se tomu smáli a nechtěli věřit. Děda však, jak ho pamatuji, se rád dobře najedl, ale polévky opravdu miloval nadevše. Ale i na další zabíjačkové pochoutky poté jistě došlo.

Pepíkovi ještě nebyl ani rok a nastal konec války a okupace. Lidé se znovu nadechli a radovali. V září 1947 píše babička Matušková dopis Kábrtovým. Kromě jiného uvádí, že: „Máňa chodí každý den s Pepíčkem pást a tak máme dost mléka, že ani nekupujeme. Já krmím naši husu a kluk ji z ohrady pustí a honí po sadě, jezdí na ni, je to lotr. Jak se líbí Věrušce v nové škole? A co dělá Blanička? Chodí do školy a je červená jako růže. Náš Pepíček je bledý, neb jí jen samé ovoce“. ^{36.pdf} *To léto 1947 bylo horké. Nejenom počasím (letošní léto roku 2018 je k němu přirovnáváno), ale bylo také horké politickými aférami. Babička Matušková v dopise mimo jiné píše, že: „V neděli se byli naši (mladí) podívat do Dlouhého na (Jana) Masaryka, již mohl být po smrti, snad jste poslouchali rádio dnes“. Přestože dopis není datován, můžeme poměrně přesně datum jeho napsání určit na úterý dne 9. září nebo nejpozději na středu dne 10. září 1947. Co se tehdy stalo? Na adresu náměstka předsedy vlády Petra Zenkla a ministra spravedlnosti Prokopa Drtiny byly doručeny balíčky s trhavinou. Naštěstí byly otevřeny za asistence policie. Balíček pro ministra zahraničí Jana Masaryka zadrželi ještě na poště. Incident se odehrál těsně potom, co kvůli této trojici ministrů neprošel komunistický návrh na tzv. milionářskou dávku. Svobodné slovo ze středy 10. září 1947 psalo: „Každá ze tří bomb byla uložena v krabici domácí výroby. Na víku byl přilepen čtyřlístek. Pod ním uzlík provázku, který vycházel zevnitř. Pokud by jej někdo odtrhl, nálož by okamžitě explodovala. Silná třaskavina měla nebývale velkou ničivou sílu“.*

V listopadu 1948 předčasná smrt navštívila Matuškovu stavení. Marie Matušková, žena truhláře Josefa Matušky a maminka malého Pepíka, umírá ve svých nedožitých šestadvaceti letech, dne 21. 11. 1948 na srdeční mrtvici. Když jsem se znovu zadíval na fotografii z její svatby, zřetelně je vidět, jak jí je Pepík velice podobný. Přestože babička Matušková jistě svému synovi Josefovi s Pepíkem pomáhala, Josef starší potřeboval ženu, Josef mladší zase maminku. Osud, který byl

nejdříve nemilosrdný, poté oběma přinesl novou manželku a maminku, také hodnou, krásnou a milující, tak jako byla zesnulá Marie. Josefovou novou ženou se stala Anna, rozená Balcarová z Dlouhého, narozená 8. ledna 1922. ^{37.pdf} Zde vyprávění o historii rodu Matušků končíme. Připomeňme si rodinu Matuškovu ještě snímkem z první poloviny padesátých let. ^{38.pdf} Zleva je v kočárku neviditelná malá Iva, která se narodila dne 16. ledna 1952, Anna a Marie, Blažena Kábrtová, sousedka, na motorce pak Josef mladší, Josef starší a Blanka Kábrtová.

Závěrem ještě hrst mých vzpomínek na Ohnišov, na dům č. p. 91 a rodinu Matušků. Rád jsem jako dítě do Ohnišova jezdil, ať už s rodiči autem nebo s dědou a babičkou, případně s tetou Blankou vlakem do Nového Města a poté autobusem. Vzpomínám, jak jsem v létě s dědou a babičkou spal v pokojíčku na půdě, kde to vonělo senem. Vzpomínám, jak jsme si s Ivou hráli na písku za domem s hrníčky, po kterých by o pár let později sáhl každý sběratel starožitností či antikvariát. Vzpomínám také na hrníček, který byl v příborníku v kuchyni, který jsem si vždy, když mi vařili čaj, vyžádal. Ten hrníček jsem přímo miloval. Byl na něm obrázek Veletržního paláce z Jubilejní zemské výstavy v Praze v roce 1891. Vzpomínám, že jsem jako kluk seděl v kuchyni a pozoroval babičku, tetu Matuškovou a Blanku, jak se o něčem baví a panuje mezi nimi porozumění. O hodně později, když jsem se zabýval astrologií, jsem zjistil, že všechny tři jsou narozeny ve znamení Kozoroha. Vzpomínám, jak mi Pepík ukazoval chytání pstruhů v potoce do ruky. Vzpomínám i na nedaleké koupaliště. Vzpomínám také na zimní pobyt mezi Vánocemi a Silvestrem, kdy jsme s dědou a babičkou jeli do Dobrušky k příbuzným. Děda a babička se vždy do Ohnišova, kdy byli jejich kořeny, rádi vraceli. Teprve mnohem později jsem plně pochopil proč.

V Úpici 5. srpna 2018